

ságban az európai minimum szintjén állapították meg – ez azt jelenti, hogy csak az uniós polgárok szavazhatnak, ám ők is csak a települési szinten.

A lakosság nemzetiségi megoszlása¹⁵

	2011. 3. 26.	2001. 3. 1.	1991. 3. 3.
Összlakosság	10 562 214	10 230 060	10 302 215
cseh	6 732 104	9 249 777	8 363 768
morva	522 474	380 474	1 362 313
sziléziai	12 231	10 878	44 446
szlovák	149 140	193 190	314 877
lengyel	39 269	51 968	59 383
német	18 772	39 106	48 556
roma	5 199	11 746	32 903
nem közölt	2 742 669	172 827	22 017

A lakosság állampolgárság szerinti megoszlása

	2011.3.26	2001. 3. 1.	1991.3.3.	
Összlakosság	10 562 214	10 230 060	10 302 215	
ebből az alábbi állampolgárság	Cseh Köztársaság	10 019 018	10 080 507	10 079 120
	Szlovákia	84 380	24 201	166 363
	Németország	20 780	3 438	.
	Lengyelország	17 865	13 350	.
	Ukrajna	117 810	20 628	.
	Oroszország	36 055	7 696	.
Vietnam	53 110	18 210	.	

Fordította: Halász Iván

ForEneritz Zabaleta

Francia közpolitika a kisebbségek vonatkozásában: a jog merevségeinek enyhítéséhez vezető út¹

French public policy about minorities: the way towards relaxing the rigid laws

The official policy concerning the over-sea territories that departs from the uniform French policy in several areas can be explained on geographical, economic, social and cultural grounds. The regulations of the preambles of the constitution as well as Articles 72-3, 73, 74 provide the necessary constitutional and philosophical basis.

The treatment of the minorities of the mainland could be considered more controversial. Politics tries to find appropriate answers to the specific problems of these minorities by observing the regulation in traditional constitutional frames, e.g. in the case of Corsica and Basque Country. It is strange that though Corsica is separated from France by the sea it counts as a continental area where continental laws are applied. The principles of the equality before the law, unity of the state and the indivisibility of the republic have strictly been considered.

A francia alkotmány² első cikke értelmében Franciaország egy oszthatatlan, laikus, demokratikus és szociális állam. A törvény előtti egyenlőség biztosítva van minden polgár számára, tekintet nélkül származásra, rasszra, vallásra. A francia alkotmányt figyelembe véve nem lehet kétséges a kisebbségek sorsa sem. Franciaország, hűen forradalmi örökségéhez – amely a nemzetet tette meg a szuverenitás letéteményesévé – minden alkalommal fellép az olyan törekvésekkel szemben, amelyek elismerése „repedéseket okozhatna” a nemzeti egységben.

Az 1789-es Emberi Jogok Nyilatkozatában a személyek természetes, elidegeníthetetlen, szent jogait kívánták elismerni és védeni. Ennek értelmében csak a nemzet gyakorolhatja – mint politikai corpus – a polgárok akaratából eredő szuverenitást. A polgárt pedig a jog univerzálisan veszi

¹ (Szerző doktorandusz, az EDRC tagja, Pau-i Egyetem, Bayonne-i Multidiszciplináris Kar hallgatója jelen tanulmánya előadás formájában elhangzott 2012. február 13-án a Nemzeti Közzolgálati Egyetem Közigazgatás-tudományi Kara és a budapesti Francia Intézet által közösen szervezett „Nemzet és kisebbségek az alkotmányos és jogi rendszerekben c. konferencián. A tanulmány fordítása a Nemzetközi Visegrádi Alap (IVF) 60900011. számú projektjének a támogatásával készült. A projekt a NKE KTK-hoz van telepítve és „A migránsok politikai integrációja a V4 (visegrádi) államokban” címet viseli.)

² Az 1958. évi Alkotmány.

¹⁵ Zdroj Český statistický úřad, výsledky sčítání lidu (Forrás: Cseh Statisztikai Hivatal, a népszámlálási adatok), www.czso.cz

figyelembe. A törvény tehát nem törődik a polgár származásával, vallásával, nyelvével. Ezek a kritériumok ugyanis alkalmasak a nemzet megosztásához, és alkalmazásuk könnyen a polgárok jogegyenlőségének megtöréséhez vezethetne. Hosszú ideig fennálló, klasszikusnak is tekinthető nézetrendszer szerint a francia nemzetállam egységességének összetartó ereje annak uniformizálási tendenciáiban ragadható meg.

Uniformizálás a polgárok között az egyenlőség elvén keresztül valósult meg. Az egyenlőség elve értelemszerűen ellenséges minden megkülönböztető bánásmóddal szemben. Ez érvényes az amerikai affirmative action, vagy az európai pozitív akció, valamint a francia értelemben vett pozitív diszkrimináció esetében is.

A francia jogban ez a jogelv továbbra is kiemelt fontossággal és kötelező érvénnyel bír. Ennek ellenére a merev ragaszkodás ehhez az elvhez néha komoly gyakorlati problémákhoz vezet. Történelmi, gazdasági, kulturális, szociális okok következtében ugyanis egyes személyek – akik viszonylag könnyen definiálható csoportokat alkotnak – számos területen rosszabb helyzetben vannak, mint a társadalom egésze.

E hátrányok vonatkozhatnak a lakhatásra, munkahely megszerzésére, a minőségi felsőoktatáshoz való hozzáférésre, valamint a munkahelyen a kompetenciáknak megfelelő bérszínvonal elérésére. Továbbá léteznek a nemzeti közösségen belül olyan csoportok, amelyek történelmi, kulturális, származási, vagy nyelvi okokból, a nemzetközi jog alapján megfelelnek a nemzeti kisebbség kritériumainak.

Felvethető az az ellentmondás, hogy a francia közjog elutasítja a diverzitás elismerését, a politikának mégis választ kell találnia e csoportok jobb beilleszkedésére. A francia forradalom óta több esemény is alapvetően módosította a társadalom szerkezetét, mint a bevándorlási hullámok, a nők befejezetlen emancipációja, a vallás újrafelfedezése. E folyamatok egyenlőtlenségeket eredményezhetnek, és alááshatják a szociális kohéziót is. Bizonyos csoportok, ellenállva az évszázados asszimilációnak, és integrációra vonatkozó politikának – Korzika, Új-Kaledónia – követelik specifikumaik elismerését.

A politikának e kihívásokra választ kell találnia. A kérdés az, hogy ennek a francia közjog univerzalizmusának feladásával, vagy az alapvető köztársasági elvek feladásával kell-e történnie. A törvényhozó egyrészt pozitív diszkriminációs gyakorlatot vezetett be, amely gyakorlatilag az egyenlőség elvének kijátszásán alapul. Másrészt a nemzeti kisebbségekkel kapcsolatban olyan politikákat vezettek be, amelyek a jelenlegi alkotmányos kereteket túlléphetik.

Franciaország hagyományosan előnyben részesítette az egyenlőség elvének negatív értelmezését. Az univerzalizmus hagyományából eredően a

hasonlóság az egyenlőségben fejeződik ki, vagy Condorcet márki³ szerint minden különbség a vizsály magvának tekinthető.

Ezen elvek figyelembevételével alkották meg az alkotmányt. Az alkotmány tilt minden származáson, valláson alapuló megkülönböztetést. Az angolszász hagyományok ezzel szemben a pozitív diszkrimináció alkalmazásával tekintettel vannak a származásra. A francia alkotmány kifejezetten tiltja az ilyen kritériumok alkalmazását. A bíróságok szigorúan alkalmazzák ezen elveket⁴.

A francia alkotmány ide vonatkozó rendelkezései egyértelműek, ennek ellenére nem tekintetők abszolútnak. Ugyanis a politika több alkalommal származás, rassz, vagy vallás alapján eltérő bánásmódot vezetett be. A törvényhozó⁵ elősegítette bizonyos algériai megyék muszlim személyeinek a bírói karba való bejutását⁶. Ezek a rendelkezések nyilvánvalóan a kérdéses személyekkel szemben pozitív elbánást vezettek be, így nyilvánvalóan alkotmányellenesek.

Ennek ellenére a kérdéses rendelkezéseket az Alkotmánytanács⁷ nem tartotta alkotmányértőnek. Az Alkotmánytanács elismeri, hogy a törvény valójában egy jogi kerülő lehet. Azt is figyelembe kell venni, hogy a döntés e szerv jogkörének kiszélesítése előtt keletkezett.

A kormány intézkedéseivel kárptólásban részesítette a második világháború alatti zsidóüldözések leszármazottait. A jó szándék ellenére egyértelmű a vallás, vagy akár rassz alapján történő megkülönböztetés, ugyanis az ellenállás nem zsidó áldozataira a törvény nem vonatkozott. Annak ellenére, hogy az egyenlőséggel szembeni követelményeknek nem felel meg, a kérdéses intézkedést az Államtanács nem találta alkotmányellenesnek. Döntését azzal indokolta, hogy a zsidóüldözések célja az érintettek – gyerekeiket is ideértve – teljes megsemmisítése volt, ami megkülönbözteti őket a többi áldozattól.

Igaz, hogy az Államtanácsnak az arra irányuló erőfeszítése, hogy ne akadályozzon meg egy ilyen rendeletet, elfogadhatónak tűnik, a gyakorlatban azonban különbséget tesz a zsidó és nem zsidó áldozatok között. Az intézkedések jó szándékához azonban kétség sem férhet. Az első a deportálások áldozatait kívánta kárptólásban részesíteni, a másik a gyarmatosítás

³ Condorcet márki (1743–1791) matematikus, politikus, a feketék, a zsidók és a nők politikai jogaiért szállt síkra.

⁴ A Conseil constitutionnel „cenzúrázta” az olyan statisztikákat, amelyek származásra vonatkozó adatokat tartalmaztak.

⁵ Loi organique portant promotion exceptionnelle des Français musulmans dans la magistrature et modifiant l'ordonnance n°58-1270 du 22 décembre 1958, JORF du 28 janvier 1960, p. 946.

⁶ A törvény életbe léptetése idején Algéria még nem nyerte el függetlenségét.

⁷ Conseil constitutionnel, n°60-87 DC du 26 janvier 1960, JORF du 20 janvier 1960, p. 629.

okozta félelmeket kívánta csökkenteni egy függetlenségét még vissza nem nyert állam esetében.

Ezek az intézkedések azonban kivételesek maradtak, és semmi esetre sem jelentik a Francia Köztársaság alapvető elveinek feladását. A hátrányos helyzetű lakossággal kapcsolatos problémák (etnikai, vallási, a bevándorlókkal) széles körben ismertek. Hogyan lehet ezekre a problémákra választ adni az alkotmányos keretek betartásával? Franciaország területi és szociális kritériumokat alkalmazott.

Annak ellenére, hogy minden, a fent említett hátrányos helyzetű csoportok helyzetének javítására szolgáló intézkedés – alapelv szerint – az alkotmányos elvek alapján kizártnak tekinthető, a gyakorlatban az alkotmányos keretek viszonylag nagy mozgásteret adnak a pozitív diszkriminációs politika megvalósítására.

Szükség esetén az Alkotmánytanács azt az elvet alkalmazza, amely szerint semmilyen jogelv, és akár alkotmányos szabály nem tiltja a törvényhozónak, hogy segítsen a nehézségekkel küszködő személyeknek. A törvényhozó viszonylag széles körben alkalmazta ezeket a lehetőségeket, hogy előnyben részesítse a fiatalokat, a hajlott korú személyeket, vagy a fogyatékkal élő személyeket.

Mindenesetre az alkotmány által nem tiltott kritériumok alkalmazása valójában annak kijátszását⁸ jelenti. Az alkotmányellenességben rejlő veszélyek kiküszöbölése végett a törvényhozó semleges – területi és szociális – kritériumokat alkalmazott. Ilyen intézkedések között említhetjük a külvárosokban letelepedő vállalatok részére nyújtott adókedvezményeket, ami az Alkotmánytanács értelmezése⁹ szerint nem tekinthető alkotmányellenesnek.

E logika alapján a törvényhozó előnyben részesítette a hátrányos helyzetű, főleg külvárosi oktatási intézményeket. Ezen intézmények nagyobb költségvetési támogatásban részesültek, ami az ott tanulók jobb képzését teszi lehetővé. Az oktatásban további intézkedéseket is alkalmaztak: a szociális ösztöndíjban részesülők számára fenntartanak bizonyos helyeket¹⁰, amelyek szintén kedvezményes munkavégzéseket tesznek lehetővé: több, ezekhez hasonló vezettek be a magas presztízsű közigazgatási iskolákkal kapcsolatban.

⁸ M. Maisonneuve, Les discriminations positives ethniques ou raciales en droit public interne : vers la fin de la discrimination positive à la française ?, *Revue Française de Droit Administratif*, 2002, p. 561.

⁹ Conseil constitutionnel n° 94-358 DC du 26 janvier 1995, JORF du 1er février 1995, p. 1706.

¹⁰ Circulaire n° 81-238 du 1er juillet 1981 relative à la création des zones d'éducation prioritaires, BO n° 27 du 9 juillet 1981.

Ezen területi, és szociális alapon történő intézkedések – többé-kevésbé – bevaltott célja az, hogy segítse a bevándorlók leszármazottainak felzárkózását¹¹. Jogilag e kritériumok alkalmazását nem lehet származás alapján történő megkülönböztetésnek tekinteni, azonban az intézkedések eredményét tekintetbe véve mindenképpen pozitív diszkriminációról beszélünk. Az etnikai alapú kutatásokkal kapcsolatos alkotmányos vétő azonban nagyban nehezíti az ezzel kapcsolatos konkrét kutatásokat.

A francia Médiatanács¹² ellenőrzi, hogy a műsorokban megfelelő arányban mutatják-e be a nemek képviselőit, a különböző szociális helyzetű személyeket, fogyatékossgal élőket, vagy a bevándorlókat. Ezen intézkedés célja a diverzitás elősegítése. Így a diszkriminációra vonatkozó alkotmányos elv nem tűnik megváltoztathatatlanak. Azonban a történelmi kisebbségekkel kapcsolatban alkalmazott francia politika legújabb intézkedései már az alkotmányos kereteket feszegetik.

A nemzeti kisebbségek meghatározásával kapcsolatban a jogtudomány eltérő álláspontot alakított ki, egy részük vitatja, hogy hasznos lenne-e egy fogalom alá csoportosítani nemzetközileg igen különböző helyzeteket. Az ENSZ¹³ és az Európa Tanács¹⁴ jogászai különböző fogalmakat alkottak a kisebbségek meghatározására:

- etnikai, nyelvi, vallási, kulturális különbözőségek,
- elegendő szám egy csoport alkotásához, azonban nem elégséges az adott közösség dominanciájához,
- a speciális identitás megőrzését – akár hallgatólagosan – kívánja az adott közösség,
- hűségnek kell lenni ahhoz az államhoz, ahol a kisebbség él, és néha bizonyos időt kell eltölteni az adott államban.

Franciaország elutasítja a nemzeti kisebbségek elfogadását. Az egyéni, és egyetemes jogi hagyományai megakadályozzák¹⁵ bármilyen csoport meghatározását, és számukra specifikus jogok juttatását. Ebből a szempontból Franciaország az Európa Tanács által meghatározott, nemzeti ki-

¹¹ Tulajdonképpen a francia politika a hasonló intézkedések alkalmazásával az amerikaihoz hasonló eredményre jut.

¹² Loi n° 2006-396 du 31 mars 2006, JORF du 2 avril 2006, p. 4950.

¹³ Voir notamment, Secrétaire général des Nations Unies, « Definition and classification of minorities », UN Doc. E/CN.4/Sub.2/85, 1949, ou les rapports de F. Caportorti à propos de l'article 27 du PIRDCP, 1979, et de J. Deschênes à propos de la définition des minorités, UN Doc. E/CN.4/Sub.2/1985/31, paragraphe 181.

¹⁴ Commission pour la démocratie et le droit, Proposition pour une convention européenne pour la protection des minorités, 8 février 1991, art. 2, paragraphe 1.

¹⁵ Voir, en ce sens, Conseil d'Etat, avis n°357466 sur la signature et la ratification de la « convention-cadre de protection des minorités nationales ».

sebbségekre vonatkozó keretegyezmény aláírásának elutasítása különösen szignifikáns lehet.

Franciaország az ezzel kapcsolatos vitában kifejtette, hogy a francia közjogi és alkotmányos alapelvek tiltanak minden polgárok közötti származás, vagy rassz alapján történő megkülönböztetést. Kollektív jogok gyakorlása, amely ezekre a kritériumokra épít, nem ismerhető el Franciaországban. Jogaik védelmét e csoportok tagjai egyénileg gyakorolhatják.

Érdekes, hogy a francia jogi tradíció ennyire latba veti minden befolyását, ugyanakkor belső viszonylatban – azok elismerése nélkül – mégis foglalkozik olyan csoportokkal, amelyeket nemzeti kisebbségeknek is tekinthetünk. E csoportok gyakran egyéni elbírálást és specifikumainak elismerését követelik. A politika ezen csoportok követelésére az állam egységének alapelve figyelembevételével próbál válaszokat adni.

A francia politikát a tengerentúli területekkel¹⁶ kapcsolatban a második világháborút követően elsősorban az asszimilációs törekvések jellemezték. Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy e területek jogi és intézményi felépítése a kontinentális¹⁷ területekhez mérten lett kialakítva. Így az adott tengerentúli terület specifikus viszonyai ellenére az intézmények felépítése egységes maradt.

Az 1946-os Alkotmány értelmében a tengeren túli területeket megyékbe szervezték. A törvényhozás egységességének elvéből az következik, hogy nem tettek különbséget a tengeren túli megyék és a többi megye között. Azonban a dekolonizációs folyamat változásokat kényszerített ki. Ennek keretében a tengerentúli megyékkel kapcsolatban a specialitás elvét is alkalmazzák az identitás elvének megőrzése mellett. E jogelv lehetővé teszi néhány tengeren túli terület esetében derogációk alkalmazását.

E folyamatokat politikai kompromisszumként kell értelmezni, azonban ez nem eredményezi a francia jog egységének megtörését. Maga az alkotmány rendelkezik arról, hogy ezen intézmények olyan közös ideálon alapulnak, mint a szabadság, egyenlőség, testvériség. A tengeren túli területek úgy voltak számon tartva, mint helyi közösségek.

Máskülönben e területek – politikai kompromisszum alapján történő – kormányzása a törvényi specialitás elve szerint működik. Ezen elv alkalmazásában a törvények és a rendeletek joghatása nem érvényesült a tengeren túli területek esetében. Ennek ellenére a francia jog egységét megőrizte az, hogy az államfőt megilleti az a jogkör, hogy a törvények, és rendeletek

¹⁶ Kezdetben a tengeren túli területek a francia gyarmatokat jelentették. Jelenleg néhány kisebb területre vonatkozik a tengerentúli státus: Új-Kaledónia, Francia Polinézia. K. Á.

¹⁷ Kontinentális területen az európai részeket kell érteni. K. Á.

joghatását elnöki rendelettel kiterjessze a tengeren túli területekre. Ebből következően a helyi kormányra vonatkozó elméletek is megalapozatlanok.

Azonban az állam részéről a kompromisszum fenntartása az állam egysége, és a szükséges specifikumok között zátonyra futott, ugyanis egyes tengeren túli területek követeléseinek kibontakozása már a jelenlegi kereteket feszíti szét. Ez a helyzet Új-Kaledónia, és Francia Polinézia tekintetében. Ez utóbbiak követelése már komolyan veszélyeztetik az állam egységességét.

Az alkotmány 74. cikke értelmében Új-Kaledónia autonóm státussal rendelkezik, amely a helyi közösség és az állam közötti hatáskörök megosztását feltételezi. E felosztásban, az autonóm terület rendelkezik minden olyan hatáskörrel, ami pontosan nincs az állam hatáskörében rögzítve. Ebben a felosztásban Francia Polinézia törvényeket is hozhat a törvény által szabályozott területeken.

A polinéziai intézményrendszeren kívül megemlíthető a saját zászló, nyelv, himnusz. A hatáskörök megosztásának módja nem jellemző az egységes államra. A törvény egységessége is csorbát szenved.

Polinézia hatáskörrel rendelkezik a törvények és rendeletek megváltoztatására, valamint a hatáskörébe tartozó törvények és rendeletek alkalmazásának megakadályozására is. Ebből következően a francia közjogi modell ez esetben nem őrzi meg egységességét.

Új-Kaledónia esetében ez a folyamat még inkább szembetűnő. A Nouméai Egyezmény¹⁸ értelmében Új-Kaledónia megosztott szuverenitással rendelkezik Franciaországgal¹⁹. Az egyezmény – amely sui generis rendszerként értelmezhető – a jogtudomány szerint is jelentősen túllépte a francia alkotmányos kereteket.

Új-Kaledónia a törvények által szabályozott területeken törvényhozó hatáskörrel bír, az egyezmény, amely a hatáskörök megosztását tartalmazza, a hatásköröket végérvényes hatállyal ruházta át. Így a decentralizációs folyamattól eltérően a törvény nem utalhatja vissza az állam részére az Új-Kaledónia részére átruházott hatásköröket.

A francia alkotmányos modell a polgárokra vonatkozó egyetemességet is érinti, ugyanis az Egyezmény létrehozott egy új-kaledóniai polgárságot is. Az új-kaledóniai polgárságot különböző kritériumok alapján lehet megszerezni, többek között helyben lakással, amely a többi francia állampolgár kizárásával jogot biztosít a helyi törvényhozásban, és előnyösebb helyzetet biztosít a munkavállalás tekintetében.

¹⁸ Accord sur la Nouvelle-Calédonie signé à Nouméa le 5 mai 1998, JORF du 27 mai 1998.

¹⁹ J.-Y. Faberon, La Nouvelle-Calédonie « pays à souveraineté partagée », *Revue du Droit public et de la science politique*, 1998, p. 645.

A Köztársaság oszthatatlansága sem garantált, ugyanis az egyezmény lehetővé teszi a teljes szuverenitás megszerzését, nevezetesen független-ségi népszavazás által. Az új-kaledóniai modell kivételes, annak eredményei nem használhatóak az egész tengeren túli területre. Ennek ellenére paradigmaváltást vetít előre. Az azt megelőző időszak asszimilációs törekvéseivel szemben a helyi sajátosságok figyelembevétele lesz a norma a tengeren túli területek tekintetében.

A hatalom tengeren túli területekkel kapcsolatos politikája, amely több területen kivételt képez a francia egységes politika terén, könnyen érthető földrajzi, gazdasági, szociális és kulturális okok miatt. Az alkotmány preambuluma rendelkezései, valamint a 72-3, 73, 74-es cikkek ehhez alkotmányos és filozófiai alapot biztosítanak.

A kontinentális területek kisebbségeivel kapcsolatos bánásmód sokkal problémásabbnak tekinthető. A politika ezen kisebbségek specifikumaira adott válaszában inkább a hagyományos alkotmányos keretek betartásával próbál választ keresni, például Korzika és Baszkföld esetében. Furcsa, hogy Korzika jogilag kontinentális területnek számít, ugyanis tenger választja el Franciaországtól. Korzikára – ennek ellenére – kontinentális törvények vonatkoznak. A törvény előtti egyenlőség, az állam egysége, a köztársaság oszthatatlanságára vonatkozó elveket szigorúan betartatják.

A francia jog minden változtatás nélküli alkalmazása azonban Korzika sziget jellege, valamint politikai, szociális, gazdasági, kulturális viszonyaiba ütközött. A politikának ezért, a törvények alkalmazása ellenére is válaszokat kellett találnia. Az első decentralizációs hullám alkalmával Korzika speciális státust kapott. 2002. január 22-e óta, Korzika speciális státussal rendelkező²⁰ államigazgatási egység, amelyre az alkotmány 72. cikke vonatkozik, azaz a jog egységének elve. Korzika saját intézményi háttérrel rendelkezik, amely magában foglal egy felelős helyi végrehajtó hatalmat, különböző feltételek mellett döntési jogkörrel rendelkező döntéshozó szervet és egy konzultatív testületet, amely gazdasági, szociális, kulturális ügyekben fejt ki véleményét.

A hatáskörök igen szélesek: fejlesztés, fenntartható fejlődésre vonatkozó terv készítése, környezetvédelem, turizmus, mezőgazdaság, felsőoktatás, foglalkoztatás, szakképzés. Ezenkívül kulturális hatásköröket is gyakorol, amelyek a nyelvi politika, a kulturális specifikumok figyelembevételeiről tanúskodnak. E hatáskörök mellett Korzika széles szabályozási hatáskörrel is bír.

A politika azon szándéka, hogy Korzikának szélesebb hatásköröket adjon, a francia közjog ellenállásába ütközött. 1991-ben az Alkotmány-

²⁰ Loi n°2002-92 du 22 janvier 2002, JORF du 23 janvier 2002.

tanács²¹ ellentétesen tekintette az Alkotmánnyal a korzikai nép meghatározást, amelyet a francia nép alkotórészeként definiáltak, hivatkozva a francia nép egységességére.

A jog egysége szintén alkotmányos korlátokba ütközött²², amikor Korzika státusa lehetővé tette olyan rendelet meghozását, amely törvényekbe ütközne. A törvényhozó pedig nem kívánja módosítani az alkotmányt, amely Korzikának helyi törvényhozó hatalmat biztosítana.

Így Korzika autonómiája lezártnak tekinthető. Feltehető a kérdés, hogy a decentralizációs folyamat és bizonyos szabályozó hatáskör biztosítása meddig lesz elég? Harminc év alatt Korzika három státussal rendelkezett, az autonómia pedig a helyi politikai erők követelése közé tartozik, amely a választásokon fontos marad. Így nem zárhatók ki a jövőbeni változások. E változások várása közben Korzika ambivalens helyzetben marad, amit egyrészt jellemez a partikularitások kifejezése és az állam egységére vonatkozó elvek érvényesülése is.

Baszkfölddel kapcsolatos politikai irányvonal ismét más megközelítéseket takar – az alkotmány 72. cikke értelmében –, ugyanis az a Pyrénées-Atlantiques megye részét képezi. Baszkföld egyetlen intézményi alapja prefektusi rendelettel jött létre 1997-ben. Baszkföld sajátosságainak képviselőre adott politikai válaszok ezen intézményre épülnek. Baszkföld két, magánjogi alapú egyesülésen alapszik, a fejlesztési tanács és a baszkföldi megválasztottak tanácsa, ugyanis csak az adott helyi önkormányzatok megválasztottainak tanácsáról beszélhetünk.

A tanács gazdasági, szociális orientációkat bocsát ki, a civil lakosság bevonásával. Az állammal egyfajta szerződési alapon történő együttműködésre töreksenek. Ez több szerződés aláírásához vezetett az állam és az érintett helyi hatóságok között. E szerződések az állam és a régiók szerződésének mintájára a Baszkföld fejlesztését irányozzák elő, az érintett helyi hatóságok pénzügyi szerepvállalásával. Végül néhány közjogi alapon működő szervezetet hoztak létre az intézményi rendszer működtetése érdekében.

Többek között baszk SAFER²³-t hoztak létre, amely mezőgazdasági és városi ingatlanok megszerzésével segíti a helyi szerveket. Fontos a baszk nyelv hivatala, amely a nyelvvel kapcsolatos politikát kívánja meghatározni. A baszkföldi szervezetek nem kérdőjelezték meg az állam egysé-

²¹ Conseil constitutionnel, n° 91-290 DC du 9 mai 1991, JORF du 14 mai 1991, p. 6350.

²² Conseil constitutionnel, n° 2001-454 DC du 17 janvier 2002, JORF du 23 janvier 2002, p. 1526.

²³ A SAFER a mezőgazdaságban termőföldek vásárlásával, hasznosításával járul hozzá bizonyos közérdekű célkitűzések megvalósításához.

gességét. Ennek ellenére könnyű látni, hogy a közpolitika szerződéseken keresztül intézményi kereteket használ a specifikumok érvényre juttatásában. Ezt az intézményesedést – jogi intézményesedés hiányában – gyakorlati intézményesedésnek nevezhetjük.

Ebben az intézményesedésben paradox jelenségeket figyelhetünk meg. Ezeket a szerveződések azért hozták létre, hogy ezáltal elkerülhető legyen baszkföldi területi közösség létrehozása. Ennek ellenére a terület kormányzásával kapcsolatban tárgyalásokat folytatnak, amelyek tárgyát önálló területi egység létrehozása is képezi. Ez lenne a következő lépés, amelyet a politika még nem lépett meg.

A jövőt lehetetlen megjósolni, azonban látni a francia közjog szerepét a konfliktusok megoldásában, amelyre a tengeren túli területek nagy hatást gyakoroltak. A helyi tapasztalatok és a derogációk napjainkra a francia közjog részét képezik. A területi hatóságok fúziójának lehetővé tétele új távlatokat nyit.

Fordította: Korom Ágoston

Michel, Doucet

Kanada és Új-Brunswick nyelvpolitikája – egy tényleges egyenlőség nyomában¹

The language policy of Canada and New Brunswick – towards a real equality

There are two accepted languages in Canada and New Brunswick: English and French. English is considered to be the majority language in every federal states and territories with exception of the state of Quebec where French is the majority language and in the territory of Nunavut where the majority of the inhabitants speak Inuit languages.

Bevezetés

Az állam fontos szereplő lesz, amikor egy nyelv felemelése kerül napirendre. S mivel az állam kommunikációs, gazdasági és a nemzeti egység eredményessége szempontjából természetes módon az egynyelvűségre törekszik, ezért a hivatalos státus nélküli nyelveket hajlamos elfelejteni. Ténylegesen nem ritka, hogy elnyomja, vagy egyszerűen betiltja őket. A világ országainak nagy része hivatalosan egynyelvű, és még a magukat két- vagy többnyelvűként meghatározó országok között is ritka az olyan, ha egyáltalán van ilyen, amelyik valóságos egyenlőséget biztosít a hivatalosan elismert nyelvek között. Az állam a kebelén belül folyó versenyben gyakran a legerősebb nyelvnek kedvez.

Kanada² történetében a francia és az angol nyelv erősen meggyökeresedett, s emiatt a nyelvi dualizmus állandóan jelen lévő, megoldani való kérdéssé lett. A kanadai alkotmányozás és törvényhozás szövegeiben található nyelvi garanciák jelzik a folyamatos és megújuló erőfeszítést e két nyelv együttélésének a megvalósítására. Kanada törekvése a rendkívül kényes nyelvi jogok problémájának rendezésére fokozatosan az ország történetének központi, vitatott témája lett, és az is maradt.

A hagyományos alapvető jogok – mint a szólás-, a gondolat- és véleménynyilvánítás-, valamint a vallásszabadság, hogy csak néhányat említ-

¹ A szerző címzetes tanár, a kanadai Moncton Egyetem Jogtudományi Karán az Observatoire international des droits linguistiques (Nyelvi Jogok Nemzetközi Munkacsoportja) igazgatója [Az előadás elhangzott a „Nemzet és kisebbségek jogi és alkotmányos rendszereiben”]

² Kanada föderatív állam, amelyet egy központi, tíz szövetségi, és három területi kormány irányít. A kanadai népesség nagy része angol ajkú. Egyedül Québec tartományban található többiségben a frankofónok.